

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืช กลุ่มออร์กาโนฟอสเฟตในนาข้าวของเกษตรกร อำเภอชานุมาน จังหวัดอำนาจเจริญ

วัชรภรณ์ สงเนย¹, นริกันต์ ดวนใหญ่¹, ธัญนิษฐ์ ชาวไร่¹, อำไพ โสรส¹, พรธิวา สีแสง²

¹ มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตอำนาจเจริญ

² โรงพยาบาลชานุมาน จังหวัดอำนาจเจริญ

บทคัดย่อ

การวิจัยพรรณนาแบบภาคตัดขวางนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในกลุ่มออร์กาโนฟอสเฟตและปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในกลุ่มออร์กาโนฟอสเฟต ในนาข้าวของเกษตรกรอำเภอชานุมาน จังหวัดอำนาจเจริญ กลุ่มตัวอย่างคือเกษตรกรในตำบลโคกสาร อำเภอชานุมาน จังหวัดอำนาจเจริญ โดยจากการคำนวณได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 105 คน รวบรวมข้อมูลโดยการสุ่มแบบ cluster sampling และ simple random sampling แบบสอบถามทั้งหมด 4 ส่วน คือ ข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม ความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.92 และค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.89 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติ multiple linear regression ด้วยวิธี enter ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 85.7 อายุ 50-59 ปีร้อยละ 40.96 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 39.05 มีอาชีพเป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยมีระยะเวลาในการปลูกข้าว 40-49 ปีร้อยละ 28.57 พื้นที่ทำการเกษตร 6-10 ไร่ต่อปี ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากที่สุดในผลิตภัณฑ์ไฮโดรไลเซตร้อยละ 24.72 มีระยะเวลาในการใช้สารเคมีอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 1-5 ปีร้อยละ 35.24 โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้แก่ อิทธิพลจากครอบครัว ($p < 0.05$) และความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ($p < 0.05$) ดังนั้น ควรมีการเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องในการป้องกันตนเองจากสารเคมีทั้งก่อนการฉีดสารเคมี ขณะฉีดพ่นสารเคมี ระหว่างการฉีดพ่นสารเคมี หลังการฉีดพ่นสารเคมี และเมื่อได้รับสารเคมีเข้าสู่ร่างกายให้แก่เกษตรกร และเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแบบแผนความเชื่อทางด้านสุขภาพในระดับปานกลางร้อยละ 57.14 ซึ่งอยู่ในด้านการรับรู้ประโยชน์ต่อการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 4.32 โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพื่อป้องกันความเสียหายของผลผลิตทางการเกษตรที่เกิดจากศัตรูพืช

คำสำคัญ: พฤติกรรม; ปัจจัย; สารเคมี; ออร์กาโนฟอสเฟต

วันรับ: 2 ก.พ. 2567

วันแก้ไข: 1 มี.ค. 2567

วันตอบรับ: 4 มี.ค. 2567

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังมีการพัฒนาอยู่ตลอดทั้งเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ประเทศไทยที่มีการทำเกษตรกรรมเกือบทุกจังหวัด และเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่เป็นอันดับ 1 ของโลก นำประเทศคู่แข่งอย่างประเทศอินเดีย เวียดนาม และปากีสถาน⁽¹⁾ ประชากรที่ทำเกษตรกรรมในประเทศไทยมีประมาณ 17 ล้านคน ส่วนใหญ่เป็นประชากรวัยทำงานประมาณ 43.4 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 66 ของประชากรทั้งหมด⁽²⁾ ซึ่งในอดีตเกษตรกรทำนาข้าวปลูกพืชผักเพื่อการบริโภค ต่อมาเปลี่ยนเป็นเกษตรเพื่อการจำหน่ายมากกว่าการบริโภค⁽³⁾ ส่งผลให้เกษตรกรที่ทำนาข้าวมีพฤติกรรมใช้สารกำจัดวัชพืช สารฆ่าหญ้า สารฆ่าแมลง เพื่อให้ได้ผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้น ลดการคุกคามของศัตรูพืชที่มาทำลายผลผลิต⁽⁴⁾ ประเทศไทยมีพื้นที่ในการทำการเกษตรเป็นอันดับที่ 48 ของโลกแต่มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นอันดับที่ 5 ของโลก⁽⁵⁾ การกระจายทางระบาดวิทยาในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบอัตราการป่วยเป็นโรคพิษสารเคมีและมีอาการแสดง โดยชนิดของสารเคมีที่พบอัตราป่วยมากที่สุดคือสารกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ระบุรายละเอียดคิดเป็นร้อยละ 34.04 รองลงมาคือสารฆ่าหญ้าและสารฆ่าเชื้อราร้อยละ 29.79 และสุดท้ายคือสารออร์กาโนฟอสเฟตและคาร์บาเมตร้อยละ 13.24⁽⁶⁾ ด้วยเหตุนี้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจึงมีความเป็นพิษต่อมนุษย์ทั้งในทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพในปัจจุบันและส่งผลกระทบต่อสุขภาพอย่างรุนแรงในอนาคต สารเคมีจากกลุ่มออร์กาโนฟอสเฟตเป็นสาเหตุที่พบบ่อยในโรงพยาบาลและหอผู้ป่วยในประเทศที่กำลังพัฒนา⁽⁷⁾ ทั้งนี้พบว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการนำเข้าของสารกำจัดศัตรูพืช 120,000 ตัน คิดเป็นมูลค่ากว่า 18,000 ล้านบาท ซึ่งเห็นว่าประเทศไทยมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากกว่าประเทศที่มีการพัฒนาแล้ว⁽⁸⁾ ถือว่าเป็นสารเคมีที่มีปริมาณมาก โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อร่างกายของเกษตรกรแม้จะมีการป้องกัน⁽⁹⁾

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกล่าวว่า พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชส่วนบุคคล

ของเกษตรกรมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย คือ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม ทั้งสามปัจจัยมีความแตกต่างกันในการส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม⁽⁵⁾ โดยความเชื่อเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้แก่ “การดื่มเหล้าหลังจากฉีดพ่นสารเคมีเสร็จเป็นการขับสารพิษออกจากร่างกาย”⁽¹⁰⁾ จึงจำเป็นต้องนำปัจจัยส่วนบุคคลเหล่านี้มาปรับเปลี่ยนความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับผลกระทบที่เป็นอันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช⁽¹¹⁾ สำหรับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของประชาชนสามารถแบ่งได้ 5 ด้าน คือ (1) ก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (2) ขณะผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (3) ระหว่างการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (4) หลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และ (5) การปฏิบัติเมื่อได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช⁽¹²⁾ ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและส่งผลให้เกิดการได้รับอันตรายจากสารเคมี⁽¹³⁾ โดยจะเป็นการสะสมในร่างกายและสิ่งแวดล้อมอย่างยาวนาน จนทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพต่างๆ ทั้งในลักษณะเฉียบพลันและเป็นพิษเรื้อรังได้⁽¹⁴⁾

ทั้งนี้ จังหวัดอำนาจเจริญมีพื้นที่ทั้งหมด 1,975,780 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทำการเกษตร 1,348,498 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 68 ของจังหวัด โดยมีพืชเศรษฐกิจ คือ ข้าวหอมมะลิ สำหรับข้อมูลในพื้นที่อำเภอขานุมานมีพื้นที่ในการทำนา 71,245 ไร่ มีผลผลิต 310 กิโลกรัมต่อไร่ มีเกษตรกรทำนา 6,923 ราย 6,877 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 78.12 ของครัวเรือนทั้งหมด⁽¹⁵⁾ ในปี พ.ศ. 2566 กลุ่มงานปฐมภูมิและเวชศาสตร์ครอบครัว โรงพยาบาลขานุมานได้ทำการสุ่มตรวจเลือดหาเอนไซม์โคลีนในเกษตรกรกลุ่มเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทั้งหมด 76 ราย ซึ่งผลจากการสุ่มตรวจดังกล่าว พบเกษตรกรไม่ปลอดภัย 27 ราย มีความเสี่ยง 45 ราย และพบเกษตรกรที่มีความปลอดภัย 4 ราย⁽¹⁶⁾ จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในนาข้าวของเกษตรกร อำเภอขานุมาน จังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกลุ่มออร์กาโนฟอสเฟตในนาข้าวของเกษตรกร และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมี การรับรู้ถึงวิธีการป้องกันตนเองในการใช้สารเคมี ซึ่งถ้าเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการป้องกันสารเคมีที่ไม่ถูกต้องจะทำให้เกษตรกรได้รับ

อันตรายและส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งในขณะที่ใช้สารเคมี ไปจนถึงการสะสมสารพิษในร่างกายอย่างรุนแรง อีกทั้ง แสดงอาการที่สื่อถึงการเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในอนาคต การให้ความรู้ความเข้าใจเหล่านี้เพื่อเป็นการกระจายข่าวสาร และการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีอย่างถูกต้อง

วิธีการศึกษา

ประชากร คือ เกษตรกรที่ทำนาข้าวตำบลโคกสาร อำเภอลำลูกกา จังหวัดอำนาจเจริญจำนวน 2,379 คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้ cluster sampling ในการสุ่มเกษตรกรจากอำเภอลำลูกกา และใช้ simple random sampling ในการสุ่มจำนวนประชากรตัวอย่าง 105 คน โดยเก็บข้อมูลจากทุกหมู่บ้าน จำนวน 13 หมู่บ้าน สุ่มหมู่บ้านละ 8-9 คน โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเชิงสำรวจ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ พื้นที่ทำการเกษตร ชื่อสารเคมี ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยข้อคำถามเป็นลักษณะเลือกตอบ และแบบเติมคำตอบ (2) แบบสอบถามปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม (PRECEDE-PROCEED Model) ซึ่งเป็นแบบจำลองของ Green LW และ Kueter MW⁽¹⁷⁾ โดยข้อคำถามเป็นลักษณะแบบการเลือกตอบ ใช่ หรือ ไม่ใช่ (3) แบบสอบถามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยประยุกต์จากแนวคิดแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model)⁽¹⁹⁾ ซึ่งมี 4 ด้าน ประกอบด้วย การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรค การรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรคต่อการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยข้อคำถามเป็นลักษณะการวัดเป็นแบบ rating scale 5 ระดับ และ (4) แบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมการป้องกันอันตรายก่อนการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ขณะผสมสารเคมี ขณะฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หลังฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และได้รับสารเคมีเข้าสู่ร่างกาย โดยมีลักษณะการวัด

เป็นแบบ rating scale 3 ระดับ ซึ่งผ่านกระบวนการทดสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการทดสอบ โดยผู้เชี่ยวชาญมีค่า IOC เท่ากับ 0.92

การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยสถิติพรรณนาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอนุมานโดยการวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นการทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกลุ่มออร์กาโนฟอสเฟตในนาข้าวของเกษตรกร อำเภอลำลูกกา จังหวัดอำนาจเจริญ โดยใช้สถิติ regression analysis ซึ่งเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ที่มีตัวแปรต้นมากกว่า 1 ตัว (multiple linear analysis)

การได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย ในระดับจังหวัดโดยมีความเห็นว่าการดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักสากล ตลอดจนข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ ซึ่งให้การรับรองในวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 มีหมายเลขรับรอง คือ 18/2566

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 85.7 มีอายุระหว่าง 50-59 ปี ร้อยละ 40.96 โดยมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 50.85 ปี มีสถานภาพสมรสร้อยละ 75.24 การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาร้อยละ 39.05 เกษตรกรมีอาชีพปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก มีระยะเวลาในการปลูกข้าว 40-49 ปี ร้อยละ 28.57 มีพื้นที่ทำการเกษตร 6-10 ไร่ต่อปี ร้อยละ 32.38 โดยมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากที่สุดในกลุ่มผลิตภัณฑ์ไกลโฟเซตร้อยละ 24.72 มีระยะเวลาในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลา 1-5 ปี ร้อยละ 35.24

ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอำเภอลำลูกกา จังหวัดอำนาจเจริญ

เมื่อจำแนกกลุ่มตัวอย่างตามระดับความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร จังหวัดอำนาจเจริญพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับดี ร้อยละ 82.86 โดยมี

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 16.19 และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 0.95 ดังตารางที่ 1

แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของเกษตรกร อำเภอบางบาล จังหวัดอำนาจเจริญ

โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 44.40 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง ระดับดี และระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 57.14, 41.91, 0.95 ตามลำดับ เมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้ว พบว่า การรับรู้ประโยชน์ต่อการป้องกันตนเอง อยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.94 (SD=2.16) รองลงมาการรับรู้ความรุนแรง อยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.71 (SD=2.55) การรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการ

ใช้สารเคมี อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.71 (SD=2.55) และการรับรู้อุปสรรคต่อการป้องกันตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.32 (SD=3.89) ดังตารางที่ 1

พฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร อำเภอบางบาล จังหวัดอำนาจเจริญ

โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 51.02 เมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ขณะฉีดพ่นสารเคมีอยู่ในระดับดีร้อยละ 96.19 หลังฉีดพ่นสารเคมีอยู่ในระดับดี ร้อยละ 95.24 ก่อนการฉีดพ่นสารเคมีอยู่ในระดับดี ร้อยละ 90.48 เมื่อได้รับสารเคมีเข้าสู่ร่างกายอยู่ในระดับดี ร้อยละ 89.52 และระหว่างฉีดพ่นสารเคมี อยู่ในระดับดี ร้อยละ 70.48 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ระดับความรู้แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของเกษตรกร อำเภอบางบาล จังหวัดอำนาจเจริญ (n=105)

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
ความรู้ระดับดี (11-15 คะแนน)	87	82.86
ความรู้ระดับปานกลาง (6-10 คะแนน)	17	16.19
ความรู้ระดับน้อย (0-5 คะแนน)	1	0.95
Mean (SD)	11.90 (2.18)	
แบบแผนความเชื่อทางด้านสุขภาพ		
ความรู้ระดับดี (45-60 คะแนน)	44	41.91
ความรู้ระดับปานกลาง (30-44 คะแนน)	60	57.14
ความรู้ระดับน้อย (15-29 คะแนน)	1	0.95
Mean=44.40, SD=6.52 (Min=28, Max=60)		

ตารางที่ 2 ระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอำเภอขานูมานจังหวัดอำนาจเจริญ (n=105)

พฤติกรรม	ระดับดี	ระดับปานกลาง	ระดับน้อย	\bar{X} (SD)
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	
ก่อนการฉีดพ่นสารเคมี	95 (90.48)	10 (9.52)	0 (0.00)	13.59 (1.83)
ความรู้ระดับดี (11-15 คะแนน)	101 (96.19)	3 (2.86)	1 (0.90)	13.66 (1.76)
ก่อนการฉีดพ่นสารเคมี	74 (70.48)	31 (29.52)	0 (0.00)	12.27 (2.94)
ความรู้ระดับดี (11-15 คะแนน)	100 (95.24)	5 (4.76)	0 (0.00)	13.37 (1.64)
ก่อนการฉีดพ่นสารเคมี	94 (89.52)	11 (10.48)	0 (0.00)	12.59 (1.92)
Mean=51.02, SD=6.02				

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร อำเภอขานูมาน จังหวัดอำนาจเจริญ

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยแบบแผนด้านความเชื่อด้านสุขภาพทั้ง 4 ด้าน ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช อำเภอขานูมาน จังหวัดอำนาจเจริญ ($p > 0.05$) และพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีเป็นปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และอิทธิพลจากเพื่อนเกษตรกรเป็นปัจจัยเสริมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช อำเภอขานูมาน จังหวัดอำนาจเจริญ ($p < 0.02$) ดังตารางที่ 3

วิจารณ์

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืชกลุ่มออร์กาโนฟอสเฟตในนาข้าวของเกษตรกร อำเภอขานูมาน จังหวัดอำนาจเจริญ สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามปัจจัยที่ศึกษา ดังต่อไปนี้

ระยะเวลาในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร แต่เมื่อทำการทดสอบ

ด้วย multiple linear regression หาปัจจัยที่ส่งผลกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมี ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ไม่มีการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช สอดคล้องกับการศึกษาของศิริลักษณ์ บุญสุวรรค์ และคณะ⁽¹⁸⁾ ที่พบว่า ระยะเวลาในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทศคนคิดต่อการใช้สารเคมี กำจัดศัตรูพืชเป็นปัจจัยนำ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

การรับรู้อุปสรรคต่อการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เกษตรกรส่วนใหญ่มีการรับรู้อุปสรรคต่อการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในระดับ ปานกลางร้อยละ 54.43 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความเชื่อที่ว่าตนเองจะรับรู้ถึงอุปสรรคต่อการเกิดโรค ไม่ว่าจะเป็นชุดอุปกรณ์ป้องกัน มีจำนวนหลายชิ้นยากต่อการสวมใส่อุปกรณ์ การไม่มีความรู้วิธีการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายจากสารเคมี ทำให้สิ่งเลที่จะใช้อุปกรณ์ดังกล่าวส่งผลให้มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ค่อนข้างดีและถูกต้องสอดคล้องกับแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของ Rosenstock MI และคณะ⁽¹⁹⁾ พบว่า

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร อำเภอขานูมาน จังหวัดอำนาจเจริญ

ตัวแปร	b	std.error	beta	t	p-value
ระยะเวลาการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	-0.073	0.095	-0.076	-0.764	0.447
ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมี	10.95	0.462	0.316	2.569	0.012*
อิทธิพลจากเพื่อน	-3.608	1.561	-0.234	-2.311	0.023*
การรับรู้ความเสี่ยงต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	0.406	0.534	0.092	0.760	0.449
การรับรู้ความรุนแรงต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	-0.101	0.341	-0.035	-0.296	0.768
การรับรู้ประโยชน์ต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	0.196	0.424	0.058	0.462	0.645
การรับรู้อุปสรรคต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	0.385	0.197	0.203	1.957	0.053
F change=2.146, R ² =0.153, Adjust R ² =0.082, D-W=7.050					

การรับรู้อุปสรรคต่อการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากการศึกษาพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์เชิงบวกและส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในระดับดี โดยมีค่าคะแนนอยู่ในระดับ 11-15 คะแนน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนเท่ากับ 12.7 คะแนนสอดคล้องกับการศึกษาของบัวทิพย์ แดงเขียน และคณะ⁽¹⁴⁾ และศิริลักษณ์ บุญสรณ์ และคณะ⁽¹⁸⁾ พบว่าความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

การรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จากการศึกษพบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเมื่อเกษตรกรที่มีสุขภาพร่างกายอ่อนแอ ไม่แข็งแรง หากได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

มีโอกาสเกิดโรคจากการได้รับสารพิษของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีการรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการใช้สารเคมีในระดับปานกลาง ร้อยละ 56.19 แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรมีความเชื่อที่ตนเองจะเกิดโอกาสเสี่ยงที่จะเจ็บป่วยจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเข้าสู่ร่างกายที่ค่อนข้างดี และถูกต้อง สอดคล้องกับแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของ Rosenstock MI และคณะ⁽¹⁹⁾ พบว่า การที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมสุขภาพเพื่อหลีกเลี่ยงจากการเจ็บป่วย บุคคลนั้นจะต้องมีความเชื่อว่า “เขามีโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรค” และสอดคล้องกับการศึกษาของบัวทิพย์ แดงเขียน และคณะ⁽¹⁴⁾ และธีระยุทธ บุตรทหาร⁽⁹⁾ ที่พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

การรับรู้ความรุนแรงจากการสัมผัสสารเคมีกำจัด-
ศัตรูพืช จากการศึกษาพบว่า การรับรู้ความรุนแรงจากการ
สัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเมื่อเกษตรกรได้รับสารเคมี
กำจัดศัตรูพืชมีโอกาสเกิดโรคจากการได้รับสารพิษของ
สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรม
การป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ
เกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดย
เกษตรกรส่วนใหญ่มีการรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการใช้สารเคมี
ในระดับดีร้อยละ 76.19 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความเชื่อ
ที่ตนเองมีการรับรู้ความรุนแรงจากการสัมผัสสารเคมี
กำจัดศัตรูพืชจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทำให้มี
พฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัด
ศัตรูพืชเข้าสู่ร่างกายที่ค่อนข้างดีและถูกต้องสอดคล้องกับ
แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของ Rosenstock MI
และคณะ⁽¹⁹⁾ พบว่า การที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมสุขภาพ
เพื่อหลีกเลี่ยงจากการเจ็บป่วย บุคคลนั้นจะต้องมีความเชื่อ
ว่า “เรามีโอกาสได้รับความรุนแรงจากการใช้สารเคมี” และ
สอดคล้องกับการศึกษาของธีระยุทธ บุตรทหาร⁽⁹⁾ พบว่า
การรับรู้ความรุนแรงจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้
สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

การรับประโยชน์ต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จาก
การศึกษาพบว่า การรับรู้ประโยชน์ต่อการใช้สารเคมีกำจัด
ศัตรูพืช มีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมการป้องกัน
ตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนใหญ่มีการรับรู้
ประโยชน์ต่อการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัด-
ศัตรูพืชอยู่ในระดับดี ร้อยละ 94.29 แสดงให้เห็นว่า
เกษตรกรมีความเชื่อที่ตนเองมีการรับรู้ความรุนแรงจาก
การสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากการสัมผัสสารเคมีกำจัด
ศัตรูพืช ทำให้มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการใช้
สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเข้าสู่ร่างกาย สอดคล้องกับแบบแผน
ความเชื่อด้านสุขภาพของ Rosenstock MI และคณะ⁽¹⁹⁾
ที่พบว่า การที่บุคคลแสวงหาวิธีการปฏิบัติให้หายจากโรค
หรือป้องกันไม่ให้เกิดโรคโดย การปฏิบัตินั้น บุคคลนั้น
จะต้องมีความเชื่อว่า “การปฏิบัติดังกล่าวเพื่อหลีกเลี่ยง
จากการเป็นโรคจะก่อให้เกิดผลดีแก่เขา โดยการช่วยลด
โอกาสเสี่ยงของการเป็นโรคหรือช่วยลดความรุนแรง

ของโรคถ้าเกิดป่วยเป็นโรคนั้นๆ” และสอดคล้องกับการ
ศึกษาของธีระยุทธ บุตรทหาร⁽⁹⁾ ที่พบว่า การรับรู้ประโยชน์
ต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม
การป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

อิทธิพลจากครอบงำจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
จากการศึกษาพบว่า อิทธิพลจากครอบงำในการใช้สาร-
เคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมี-
กำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 โดยเกษตรกร
ส่วนใหญ่ที่ทำการเกษตรและมีบุคคลรอบข้างในการทำการ
เกษตรพบว่า มีการแนะนำในการใช้สารเคมีซึ่งส่งผลต่อ
ทัศนคติการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชสอดคล้องตามทฤษฎี
PRECEDE-PROCEED Model ของ Green LW และ
Kueter MW⁽¹⁷⁾ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริลักษณ์
บุญสรณ์ และคณะ⁽¹⁸⁾ พบว่า ทัศนคติต่อการใช้สารเคมี
กำจัดศัตรูพืชเป็นปัจจัยนำ การเข้าถึงสถานที่จำหน่าย
สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและการเป็นเจ้าของที่ดิน อิทธิพล
จากสื่อโฆษณาหรือจากครอบงำเป็นปัจจัยเอื้อและ
ปัจจัยเสริมตามลำดับ ส่วนความรู้ด้านสุขภาพนั้นมีอิทธิพล
ทางบวกต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีนัย-
สำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

การทำวิจัยในครั้งถัดไปควรศึกษาปัจจัยที่มีความ
สัมพันธ์กับพฤติกรรมโดยให้เน้นปัจจัยที่แก้ไขได้และนำ
ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมมาพัฒนาเป็นรูปแบบในการ
ส่งเสริมพฤติกรรมและศึกษาผลของรูปแบบดังกล่าวโดยอาจ
มีการจัดอบรมส่งเสริมความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องและ
เหมาะสม ในการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
ให้กับแกนนำในชุมชนและครอบครัว เช่น อาสาสมัคร-
สาธารณสุขชุมชน (อสม.) ผู้นำชุมชน คนในชุมชน เพื่อเป็น
นักสื่อสารความเสี่ยงในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ ควรตรวจเลือดหาสารเคมีตกค้าง
ภายในเลือดของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุน
การศึกษางานวิจัยครั้งถัดไป

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ เป็นผล
มาจากความกรุณาของอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิจัย อาจารย์-

ผู้สอน บุคคลากรจากสำนักงานส่งเสริมการเกษตรและ- สหกรณ์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลชาวมานที่ได้อำนาจในการแก้ปัญหาสุขภาพแก่เกษตรกรในพื้นที่โดยใช้กระบวนการวิจัย นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอาสาสมัครสาธารณสุขที่มีความร่วมมือ

ในการเข้าร่วมกระบวนการเป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต โครงการจัดตั้งวิทยาเขตอำนาจเจริญ ที่สำคัญขอขอบพระคุณผู้เข้าร่วมวิจัยทุกท่านในครั้งนี้ได้สละเวลาเข้าร่วมตลอดจนโครงการประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. สุดารัตน์ ไชยเฉลิม. รูปแบบการลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในนาข้าวชุมชนหนองขนาน จังหวัดเพชรบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [สืบค้นเมื่อ 5 ก.ย. 2566];24(2):254-69. แหล่งข้อมูล: <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/CUTJ/article/view/240665/163761>
2. วิโรจน์ เจ้ยเปลี่ยน, นพวรรณ เปี้ยชื่อ, จินตนา ศิริวรราชัย, นรมลย์ นิละไพจิตร. การใช้สารเคมีกำจัดแมลง การรับรู้ภาวะสุขภาพกับภาวะสุขภาพของเกษตรกรที่ทำงานสัมผัสสารเคมีกำจัดแมลง. วารสารพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [สืบค้นเมื่อ 10 ก.ย. 2566];29(3):89-100. แหล่งข้อมูล: <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/CUNS/article/view/121567/92697>
3. สุชาติดา ช้องแก้ว, ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ผู้ปลูกข้าวโพดในอำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [สืบค้นเมื่อ 23 ก.ย. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/5157/3/60062947.pdf>
4. สุธาณี อึ้งสูงเนิน, ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี [อินเทอร์เน็ต]. 2558 [สืบค้นเมื่อ 23 ก.ย. 2566];9(1):50-63 แหล่งข้อมูล: <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/EAUHJSci/article/view/31481/35246>
5. กนกวรรณ วรชิตา, นิภา มหารัชพงศ์, ปาจริย์ อับดุลลาฮาซิม. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี จังหวัดนครพนม. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย. 2566];15(3):252-65. แหล่งข้อมูล: <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/RDHSJ/article/view/258051/178194>
6. กุลธิดา ยะสะกะ, วรวรรณ ภูชาดา, สุนิสา ชายเกลี้ยง. สถานการณ์โรคพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและอัตราป่วยโรคมะเร็ง- ท่อน้ำดีในเกษตรกรเพาะปลูกพืช เศรษฐกิจในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. วารสารความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย. 2566];31(2):35-43. แหล่งข้อมูล: <https://he03.tci-thaijo.org/index.php/OHSWA/article/view/1331/804>
7. Peter JV, Sudarsan TI, Moran JL. Clinical features of organophosphate poisoning: a review of different classification systems and approaches. Indian Journal of Critical Care Medicine [Internet]. 2014 [cited 2023 Aug 20];18(11):735-45. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/>
8. อภิมณฑิ สุวรรณราช, ปัตพงษ์ เกษสมบุรณ์. พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในเขตพื้นที่รับผิดชอบโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแบ่ง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเลย. วารสารการพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น [อินเทอร์เน็ต]. 2558 [สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย. 2566];3(3):395-407. แหล่งข้อมูล: https://fammed.kku.ac.th/file_download/paper_25.pdf
9. อธิษฐกานต์ บุตรทหาร. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในอำเภอบึงสามพัน จังหวัดพิจิตร. วารสารวิชาการกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [สืบค้นเมื่อ 25 ก.ย. 2566];18(20):47-56. แหล่งข้อมูล: <https://thaidj.org/index.php/jdhss/article/view/12475/10362>
10. นัสพงษ์ กลิ่นจำปา, ดาริวรรณ เศรษฐธรรม. พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ตำบลป่าไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู. วารสารวิชาการ สคร.9 [อินเทอร์เน็ต]. 2562 [สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย. 2566];25(2):26-34. แหล่งข้อมูล: <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/ODPC9/article/view/187344/147456>

11. Naghavi S, Ahmadyousefi M, Damalas CA, Mohammadi M. Factors affecting farmers' safety behavior in the use of chemical pesticides: the role of technical efficiency. *International Journal of Pest Management* [Internet]. 2022 [cited 2023 Aug 20];10.1080/09670874.2022.2094492. Available from: <https://doi.org/10.1080/09670874.2022.2094492>
12. ดวงใจ แสนทวิสุข, สุภาพร ใจการุณและชวนชัย เชื้อสาธุชน. ปัจจัยความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของประชาชน ตำบลบึงหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี [อินเทอร์เน็ต]*. 2561 [สืบค้นเมื่อ 5 ก.ย. 2566];7(2):26-36. แหล่งข้อมูล: <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/ubrphjou/article/view/170953/122886>
13. ประจักษ์ เทพคุณ, บัญชา รัตนีทุ, รุสนาณี มะสาแม. ความรู้และพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรตำบลบองอ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส. *วารสารเกษตรขอนแก่น [อินเทอร์เน็ต]* 2564 [สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย. 2566];49(1):665-70. แหล่งข้อมูล: https://ag2.kku.ac.th/kaj/PDF.cfm?filename=50Ext03_P-Revise%201.pdf&id=4396&keeptrack=2
14. บัวทิพย์ แดงเขียน, พิมพ์พรณ รัตน์โกมล, อัครเดช สละอวยพร, มณฑาทิพย์. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร จังหวัดชัยนาท. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา [อินเทอร์เน็ต]*. 2560 [สืบค้นเมื่อ 27 ก.ย. 2566];10(4):107-22. แหล่งข้อมูล: <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JNAE/article/view/122753/93472>
15. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอำนาจเจริญ. ข้อมูลงานส่งเสริมการเกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ. อำนาจเจริญ: สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอำนาจเจริญ [อินเทอร์เน็ต]. 2563 [สืบค้นเมื่อ 22 ก.ย. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://www.opsmoac.go.th/amnatcharoen-dwl-files-461991791435>
16. กลุ่มงานปฐมภูมิและเวชศาสตร์ครอบครัว. แบบสัมภาษณ์บุคลากรทางการแพทย์เรื่องการตรวจหาเอนไซม์โคลีนของเกษตรกร. อำนาจเจริญ: โรงพยาบาลชานุมาน; 2566.
17. Green L, Kreuter MK. *Health program planning: an educational and ecological approach*. 4th ed. New York: McGraw Hill; 1991.
18. ศิริลักษณ์ บุญสรรค์, สุดารัตน์ สีหาเทพ, กิ่งแก้ว สำรายรัตน์. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชาวไร่อ้อย ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย [อินเทอร์เน็ต]*. 2563 [สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย. 2566];14(2):92-100. แหล่งข้อมูล: <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/EAUHJSci/article/view/240344/166066>
19. Rosenstock MI, Strecher VJ, Becker MH. Social learning theory and the health belief model. *Health Education Quarterly* [Internet]. 1988 [cited 2023 Aug 20];15(2):175-83. Available from: http://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/2027.42/67783/2/10.1177_109019818801500203.pdf

Factors Affecting Organophosphate Use-Behaviors of Rice Farmer, Chanuman District, Amnat Charoen Province

Watcharaphon Songnoey¹, Nareekan Duanyai¹, Tanyanit Chaorai¹, Ampai Soros¹,
Porntiwa Seesaeng²

¹ Mahidol University, Amnat Charoen Campus

² Chanuman Hospital, Amnat Charoen Province, Thailand

Abstract

This study aimed to assess the behaviors of pesticide use of the organophosphate group and to study the factors affecting the pesticide use behaviors in rice fields of farmers in Chanuman district, Amnat Charoen province. The samples were 105 farmers living in the Khoksan sub-district, Chanuman district who were selected through cluster sampling and simple random sampling. Data were collected through a questionnaire and divided into 4 parts: personal information, predisposing-enabling-reinforcing factors, health belief, and safety behavior in using pesticides. An index value corresponding between questions and objectives was 0.92, and a reliability value was 0.89. The data were analyzed by descriptive statistics and multiple linear regression using the enter method. The results showed that most farmers were female (85.7%), aged 50–59 years old (40.96%), primary school graduates (39.05%), rice cultivation duration of 40–49 years (28.57%), and having annual agricultural area of 6–10 rai, The most applied pesticide was glyphosate (24.72%), and period of pesticide use was between 1–5 years (35.24%). The factors affecting the behavior of using pesticides were the influence of surrounding people and the knowledge in using pesticides ($p < 0.05$). Therefore, farmers should be provided with enhanced safety knowledge in using pesticides at all stages: before using, during mixing, during applying, after using pesticides, and once get pesticide exposure. Most farmers knew the health belief pattern at a moderate level of 57.14%, particularly benefits of self-protection from using pesticides (average score 4.32). Most farmers use pesticides for the prevention of pests.

Keywords: behavior; factors; pesticides; organophosphates